

Erindringer om min bedstefar Ferdinand Munck

Fortalt af hans barnebarn Elsebil Udengaard
ved Munckforeningens slægtsstævne
den 27. august 2011

I 1931, da jeg var 3 år, forlod min bedstefar Ferdinand embedet som sognepræst til Ordrup og provst for Sokkelund herred for at gå på pension. Min erindring om præstegården, der lå på Henrik Hertzvej i Ordrup, er meget svag, dog mindes jeg en solskinsdag, hvor min bror Flemming og jeg legede i en kajak, der af en venlig sjæl var blevet anbragt på græspænen. Under vores leg så jeg op på huset, og der stod min morfar på den store træveranda og betragtede os to unger med et kærligt smil.

På besøg i Ordrup hos Bes og Ba

Det var det kærlige smil, der mødte os så ofte i årene fremover, når vi kom på besøg hos Bes og Ba, som vi kaldte dem. Fra Henrik Hertzvej flyttede de til Schimmelmansvej 29, også i Ordrup, hvor de havde ladet bygge en hyggelig villa, der blev deres hjem de følgende 13-14 år. Fra Schimmelmansvej var der en direkte låge ind til Københavns Sygehus (det nuværende Holmegårdsparken med plejehjem og pensionistboliger), hvor bedstefar som emeritus fungerede som præst for sygehuset de næste 10 år indtil 1941.

Det er klart, at hjemmet på Schimmelmansvej er det jeg husker, og som rummer så mange minder for mig. Min mor, der elskede sin far højt, besøgte sine forældre næsten hver uge, og ofte var jeg og/eller mine brødre med. Vi tog toget fra Nørreport til Ordrup, og så spadserede vi til Schimmelmansvej, hvor bedsteforældrene ventede med eftermiddagste. Det var altid så dejligt at komme i deres hjem. Der var en hyggelig og varm atmosfære, og så havde vi vores eget legetøj derude, bl. a. en Rolle (et særligt løbehjul, hvor man trådte op og ned på et bræt) indkøbt af bedstefar specielt til vores underholdning. Så

kunne de voksne også få lov at tale sammen i fred og ro.

Jeg har også boet hos Bes og Ba, når mine forældre var ude at rejse, men så var det mest bedstemor, der underholdt sig med mig. Dog var det et fast ritual i hjemmet, at hver aften, når min bedstefar, der tilbragte det meste af sin tid i sit studereværelse, havde skrevet i sin dagbog (det gjorde han hver eneste dag i mange, mange år – desværre véd jeg ikke, hvad der blev af dem), så kom han ind i dagligstuen til min bedstemor, og så lagde de en eller to 10-kabaler, før de gik til ro. På den måde lærte jeg at lægge kabaler.

Desværre døde min mor som bekendt 29. marts 1943, det var frygtelig svært for min far, mine brødre og mig, men også meget svært for min bedstefar. Jeg skal aldrig glemme, da han i fuldt ornat stod ved min mors kiste i Frederiksberg Kirke og holdt en bevæget begravelsestale over hende, mens store tårer trillede ned i hans skæg. Mange af de gamle i familien tænkte på og mindedes, hvordan han 49 år tidligere som ung præst havde døbt min mor ved sin første hustru Elizas kiste. Hun døde jo i barselsseng.

Eliza Aagard og Helene Fox Maule

Han blev kaldskapellan i Nakskov i 1890, og samme år blev han gift med Eliza Aagaard, som var koncertsangerinde og meget smuk. De fik således kun tre år sammen, så blev han ved hendes død alene med min mor. I 1894 blev han residerende kapellan ved samme kirke i Nakskov, hvor han alt i alt var præst i 13 år, før han i 1903 blev 1. residerende kapellan ved Aarhus Domkirke, hvor han var i 8 år, indtil han blev sognepræst i Ordrup.

Hvornår Helene Fox Maule (den eneste bedstemor jeg har kendt) kom ind i hans liv, véd jeg ikke bestemt, men jeg véd, at hun blev ansat som ”frøken” (vel det vi andre ville kalde husbestyrerinde) i hans hjem til at varetage husholdningen og vel også passe min mor, men om det skete allerede, medens han var i Nakskov eller først, da han kom til Aarhus, har jeg ingen viden om. Imidlertid efter 16 år som enkemand giftede han sig i juni 1909 med Helene. De fik, så vidt jeg véd, et godt ægteskab og var meget glade for hinanden, selv om nogle i familien mente, at Helene var lidt vel ”fornem” på den. Jeg har aldrig hørt min mor give udtryk for andet end, at hun holdt af Helene, som jo også var den eneste mor, hun havde kendt, og jeg elskede min bedstemor.

Ferdinand, Helene Fox Maule og Eddy

Minder fra jul og fra sommer

I alle de år jeg kan mindes indtil min mors død, fejrede bedstefar og bedstemor juleaften hos os. Det var en fest, når de juleaftensdag med vognmand Børresen (af min bedstemor kaldet Børre) kom kørende fra Ordrup til Gothersgade, hvor vi boede. Bedstefars bentøj var med årene ikke godt, så det tog sin tid for ham at komme op på 2. sal, men når han først havde fået placeret sig i en god lænestol og havde fået ild på en god cigar, som min far altid havde parat til ham, så var han i rigtig godt humør og hørte gerne på sine tre ivrige og meget talende børnebørn.

I mange år tilbragte han og bedstemor også en uges tid hos os i vores sommerhus "Den røde Pimpernel" i Jægerspris. Det var dejlige dage, hvor min mor nød at kunne forkæle dem. Jeg kan se dem ligge i hver sin liggestol under et skyggefuldt træ – bedstefar med sin stråhat og et let tæppe om benene. Højdepunktet under Bes og Bas besøg var en skovtur, som bedstefar inviterede på.

Så kom den stedlige vognmand en tidlig eftermiddag og hentede os alle sammen, og så kørte vi til Dejligheden ved Bramsnæsvig, hvor bedstefar trakterede med kaffe og kager og sodavand til os børn.

I det hele taget havde min bedstefar absolut sans for livets goder – god mad og vin – var noget han satte pris på, men naturligvis i det daglige levede de ikke på nogen måde overdådigt. Jeg husker dog, at min bedstefar syntes, det var alle tiders, da

deres huslæge, doktor Boas, ordinerede min bedstemor et glas rødvin om dagen for hendes dårlige hjerte. Det sørgede Ferdinand med glæde for hver dag til middag – og hun drak aldrig alene.

De sidste svære år

Da min mor døde i 1943, og min far blevet taget af tyskerne 29. august samme år og efter at være sluppet fri nogle måneder senere måtte gå under jorden indtil krigens slutning, var det naturligt, at jeg besøgte mine bedsteforældre, så ofte det var muligt. Det blev en lidt trist tid for dem begge. Helenes helbred blev stedse ringere, og til sidst lå hun hele tiden i sengen. Så selv om de havde en meget sød og god husassistent til at tage sig af alt det praktiske, så blev bedstefar jo mere eller mindre sygepasser, de sidste år han levede. Han var imidlertid altid interesseret i og optaget af, hvordan vi klarede os. Dog husker jeg også, at min bror Flemming og jeg fik en ordentlig røffel, fordi vi gennem længere tid havde forsømt at komme på besøg hos ham og Bes. Han var bestemt et menneske, som krævede respekt, og det havde vi.

Jeg husker hans begravelse den 6. januar, hvor vi tre børn var hans nærmeste pårørende. Mor var død, far var under jorden, og bedstemor lå til sengs. Men, som det jo også fremgår af referatet, begravedes han under stor deltagelse. Ordrup Kirke var fyldt til sidste plads.

Fra de efterladte breve

Han efterlod sig en stor brevsamling, som jeg med stor interesse har gennemlæst. Der er i alt 44 breve fra Ferdinand til hans forældre. Det første brev dateret 22. maj 1872 (hvor han var 11 år) fra en kort ferie i Hellebæk, sidste brev dateret 29. august 1914 til hans mor og søstre (hans far var jo død i 1913) fra et sanatorium i Ulrichshamn, hvor han befandt sig bl.a. på grund af et forhøjet blodtryk.

Nogle få breve fra hans tidlige studieår i København, hvor han boede hos sin farmor, Christiane Raaschou i Bredgade 6. Jeg husker for øvrigt, at jeg engang har fået fortalt, vist nok af hans søster, tante Mimi, at han var lidt af en balløve i de år, hvor han færdedes i de pæne borgerlige hjem – netop i det kvarter. Det siges også, at da han forlod Bredgade 6, efterlod han sig adskillige par hvide glacehandsker, som man jo på den tid brugte, når man gik til bal.

Vilhelm Munck, sønnesøn Ferdinand og oldebarn Eddy

Studieophold i Leipzig

Mange breve er der fra hans lange studieophold i Leipzig, hvor han følger forelæsninger på universitetet hos professor Delitzsch samt undervisningen ved Institutum Judaicum, hvis formål var såvel videnskabeligt som praktisk at uddanne teologiske kandidater til den egentlige missionsgerning samt til pleje og dyrkelse af jødemissionen i menigheden såvel som i kirken. Instituttet er grundlagt og ledes af en mand ved navn Faber, som Ferdinand er meget begejstret for. Det er muligvis nok her, at grundlaget for hans senere meget store interesse for Israelsmissionen blev grundlagt. Ved sin ankomst til instituttet bliver han straks præsenteret for tre kolleger. Af disse er der en svensker, en døbt jøde ved navn Gordon, som Ferdinand snart kommer på en fortrolig fod med. En af lærerne ved instituttet hedder Cohen og er en endnu ikke døbt jøde.

Man får gennem hans mange breve et levende indtryk af det liv, han lever i Leipzig, og de mange mennesker, han kommer i forbindelse med, men også et godt indtryk af, hvad studieopholdet i Leipzig kommer til at betyde for ham udviklingsmæssigt både rent menneskeligt og som kristen. Dertil kommer, at han sprogligt set har fået et stort udbytte både når det gælder tysk og hebraisk. Efter fem måneder i Leipzig begiver han

sig ud på en rejse med 2 af sine medstuderende, Burger fra Schweiz og Müller, der er tysker. De besøger bl.a. byerne Oswiecim (polske Auschwitz), Krakou, Czernowitz, Kisinev og Odessa samt Konstantinopel.

Mødet med Eliza i Leipzig

Til min store overraskelse opdagede jeg, at det var i Leipzig, han mødte sin første hustru, Eliza, altså min rigtige mormor. Det fremgår af et brev, han skrev til sine forældre den 8. februar 1889. Her fortæller han, at han har været til en selskabelig sammenkomst i det Skandinaviske Selskab i anledning af dettes 30 års stiftelsesfest. Han er med i festkomiteen og har i dagens anledning skrevet en sang, som også er vedlagt. Man havde gjort sig umage for at finde frem til alle de skandinaver, som opholdt sig i Leipzig. Det viste sig, at det var 70. Til festen kom 45, deraf 16 skandinaviske damer og 4 tyske (gift eller forlovet med derboende skandinaver).

Og så skriver Ferdinand: *"Blandt damerne var der kun én dansk, en frk. Aagaard, en meget smuk ung dame, som synger her (mon ikke han mener får sangundervisning, hun var jo koncertsangerinde), jeg havde stor fornøjelse af at tale med hende – venteligt for en stor del beroende derpå, at jeg siden 19. oktober 1888 kun har kunnet udveksle tanker med mænd eller min værtinde"*.

Med stor interesse læste jeg så de sidste 13 breve fra hans tid i Leipzig for at finde mere om Eliza, men kun én gang er hun igen omtalt. I et brev den 22. maj 1889, hvor han beklager sig meget over, at han ikke tit nok får brev hjemmefra. Der er gået 20 dage siden det sidste. Men så kommer det:

"Det er måske noget andet at have en skægget søn på 28 år ude i verden end en datter på 20, denne trænger måske mere end ham – ja naturligvis – til støtte fra hjemmet. Men jeg vil bare sige jer, at hvis I forkæler Christiane i samme grad med breve, som (den tidligere omtalte) frk. Aagaards forældre forkæler hende med brev, så bliver jeg en smule misundelig på min søster. Bemeldte frk. Aagaard, med hvem jeg efterhånden er kommet godt i lag, og hvis selskab jeg glæder mig meget ved, får nemlig brev hver uge fra begge forældre – noget jeg fik at vide, da jeg klagede min nød for hende for et par dage siden og fortalte hende om mine skrækkelige forældres grusomhed udi skriveriet".

Eliza Aagaard (1867-1893)

Elizas brev til svigerforældrene

Det var den anden og sidste gang i øvrigt, at Ferdinand omtaler Eliza i sine breve. Men noget er der sket. For sammen med Ferdinands breve fra Leipzig ligger der et brev fra Eliza, dateret 9. juli 1889 i Leipzig. Det lyder som følger: *"Kære svigerforældre! Ja således får jeg jo nok lov at sige, ikke sandt? – Tak og atter tak fordi I så venlig byder mig velkommen blandt Eder. Af et oprigtigt hjerte skal jeg stræbe at blive Eder en god svigerdatter og arbejde hen til, at I aldrig må beklage den stund I tog imod mig. At jeg elsker Ferdinand, må I være forvissede om, hvor kan man andet! Selv vil jeg bede til, at jeg må forstå at blive ham en sand hustru, en kærlig medhjælper i hans kald. Jeg har en ærlig vilje og et godt håb. Eders brev varslede så meget godt, jeg glæder mig til lære Eder at kende, blot nu I ikke må skuffes ved at gøre bekendtskab med Eders Eliza".*

Som tidligere nævnt blev de gift året efter den 9. december 1890, da Ferdinand var blevet ansat som kapellan i Nakskov – Branderslev sogn. Desværre er der slet ingen breve fra Ferdinands tid i Nakskov. Hans tid der med Eliza, min mors fødsel og Elizas død. Så er der 8 breve fra Aarhus bl.a. det, hvor han efter 16 år som enkemand fortæller om sit forestående giftermål med Helene Fox Maule. Brylluppet var berammet til den 30. juni 1909, og hans bror Johannes havde lovet at vie dem. Min mor var da 16 år.

Forbindelsen til kongefamilien

Til slut skal lige omtales de mange breve han efterlod sig fra enkedronning Louise, prinsesserne Thyra og Dagmar samt fra prins Gorm. Hans relationer til kongefamilien stammer som bekendt fra hans tid som præst i de mange år i Ordrup, idet Charlottenlund Slot, hvor Frederik den 8. og hans familie holdt meget af at opholde sig, lå i Ordrup Sogn, og derfor kom de kongelige ofte til gudstjeneste hos Ferdinand, og de besøgte også jævnligt ham og hans hustru i præstegården på Henrik Hertzvej. Specielt prinsesse Thyra fik et meget nært og varmt forhold til mine bedsteforældre, og det fortsatte også efter, at de var flyttet til Schimmelmansvej og varede faktisk ved lige til min bedstefars død. Det har været spændende at læse brevene specielt fra Thyra, Dagmar og Gorm, fordi de rummer mange kommentarer om kendte begivenheder inden for kongefamilien, men også om mange af de historiske begivenheder, der fandt sted gennem de mange år.

Thyra om afstemningen i 2. zone

En sag som berører dem alle meget er afstemningen vedr. Sønderjylland. Her skriver prinsesse Thyra bl.a. den 21. marts 1920 i et brev, hvor hun takker Ferdinand for en fødselsdagshilsen:

"Ja, mange varme tanker og bønner gik den dag for Flensborg, og så – ja, tysksindet har sikkert spillet en uendelig stor rolle i afstemningen – de djævludnytter alle tricks kun for at få deres sag frem, og måden er lige meget, dog tror jeg endnu ikke vi skal sige eller tænke "alt håb er ude", nej endnu må vi have lov til at tro og håbe på, at sandheden og retfærdigheden også i det slesvigske spørgsmål må sejre til sidst, at opgive håbet, det er sikkert for tidligt endnu.

Jeg kan dog ikke nægte, at jeg ærgrer mig ved, som i aftes i Nationaltidende, at se "kristne mennesker" sparker til vore stakkels landsmænd i 2. zone under kristenhedens maske – en køn, kristelig kærlig barmhjertighed. Det må have været grusomt svært for Flensborgerne at se de Danske rejse hjem efter afstemningen, men de danske Sønderjyder er trofaste og seje, og med Guds hjælp kan det jo lysne op for dem, så døren virkelig kommer på vid gab. Håbe har vi jo lov til lige til det sidste, og endnu er det sidste ord ikke sagt i denne sag".